

Sra. Sofia Salvador

Benassal

València, 15 de febrer del 1982

Benvolguda amiga:

m'he alegrat molt en llegir la seua carta i el seu article. En efecte, vaig fer la transcripció del text inèdit del seu pare --n'adjunte còpia. No puc enviar-li xero còpia de la xerocòpia que em donà Albert Thous, perquè no eixiria res. Supose que amb la meua transcripció satisfaré el seu interès. El text, com veurà, és molt interessant.

Li envie un llibret que acabe de publicar , en el qual hi ha algunes referències al seu pare. Espere que li agradarà. En tinc un altre en impremta, sobre les Normes de Castelló, que també li enviaré quan aparega. L'he hagut de fer amb presses, però l'original ha quedat prou bé per a aconseguir el "vist i plau" dels senyors Pizcueta i Sánchez Gozalbo. Sobre aquest tema, vull demanar-li un favor. Si, en la correspondència del seu pare, guarda vosté algun document referent a les Normes (desembre de 1932), que no siga conegut, li agrairia que me'l comunicara, tot i que el meu llibre ja no admet més retocs. Hi he utilitzat cartes de Sánchez Gozalbo i Gaetà Huguet, referents a aquell acord, i tots dos es refereixen als seus contactes amb son pare. És possible, així, que n'hi haja algun vestigi escrit. Si la transcripció de l'escrit autobiogràfic del seu pare no li és suficient, jo intentaria que em fessen una xerocòpia legible de la xerocòpia de Thous. Però, ja li dic que dubte molt que pugua eixir-ne gran cosa, sens dubte perquè l'original devia estar escrit en paper no blanc (o esgrogueït pel temps) Records a la seua família. Mane sempre del seu amic, que la saluda ben afectuosament

Francisc Pérez i Moragon

Francisc Pérez i Moragon

C. Palleter 42-13 - València (8)

És un llàstima que Thous no s'avisque a fer la xerocòpia directa de l'original, que seria més llegidora.

La vida nova
Ideari nacionalista
-imitació al Dant-

9
10

A Eduard Martínez Ferrando

O mestre i guia i germà! rep
coralment aquestes paraules
que resen nostra gentil dona
la Pàtria Valenciana

cos $\frac{10}{11}$

Centrat — I. "En aquella part del llibre de la meua memòria, abans de la qual poc es podrà llegir, es troba una rúbrica, la qual diu : Incipit Vita Nova. Sota la qual rúbrica, jo trobe escrites les paraules que tinc el pensament de retreure en aquest llibret , i, si no totes, almenys la llur significança."

Centrat — II. El meu pare era llavors un mestre fuster, prou ben relacionat entre qualques figures polítiques i de la literatura i per encàrrec d'un Secretari General de la Societat d'aimadors de les glòries valencianes, tingué que parar la cadira d'or de la Regina al Teatre Principal per als Jocs Florals d'aquella anyada.

Era açò en aquella època en què a les societats elegants de València es deia arreu, del "Rat-Penat", que "tenia la butxaca buida i el cul banyat"; i també la mateixa en què el pare del renaixement literari En Teodor Llorente, fins ara ni prou plorat ni prou alabat, deia a un mestre en Gai Saber avui barallat amb les muses que, a lo Rat Penat, malament se li podria dar vida car era llavors una mòmia.

^{Doncs}
~~Puix~~ bé; aquell any, jo, l'aprenent de la fusteria del meu pare, assolí la benaurada glòria d'escoltar, als Jocs Florals versos de tendror. I si bé el mantenedoratge fou d'un senyor castellà el nom del qual no recorde ni mica ni gens, jo restí joiosament commòs al veure que la llengua que jo parlava i fins i tot escrivia a les hores secretes de la nit era dita i reviscolada amb unes formes tan agradoses, que fiu el propòsit de cultivar la poesia. I amb pregon deler diguí aquesta composició, que no és altre més que un senzill Prec a la Nostra Senyora la Mare Poesia Valenciana:

Salve, Regina Poesia
dolça somrisa de l'Amor.
Salve. Jo us done la follia
que se desclou al fons del cor.
Salve. No em manques l'ambrosia
de ton caient, que és pluja d'or;
no ermes mon ésser Mare mia
que moriré pres de l'enyor.
Jo teixiré rimes alades
per adornar tos peus, plenades

de la flairor del meu jardí.
 De ton Cenacle l'àuria senda
 mostra'm; plantar en ell ma tenda
 vull, i aturar-me ^{en} a lo camí.

III

~~III~~ - Car no es crega que jo a d'aquesta minvada edat ja utilitzava la forma rimada al transcriure el meu pensament; dic que si bé solia escriure en valencià, llavors encara no ho feia en vers sinó que les alades paraules ~~naixudes~~ naixudes de les cordes de la lira, no són amb mi sinó fins uns quants anys després, ço és, al conèixer al místic guerrer En Josep ~~Ma~~ Ma Bayarri, mestre i guia del meu inicial pelegrinatge poètic. Però, que tan prompte feu iniciat en aquesta art del ben dir i del ben escriure, vaig repkegar aquells moments que foren per mi com l'esclat de l'ametller i aquí apareixen ja amb el ropatge que deu ésser conegut de tothom.

Un dels motius revalencianitzadors del meu esperit que em portà cap a la vida nova que fruïxc, fou la vinguda d'un es tol de valencians (?) vestits de marrocs que s'havien evadit de la Pàtria per Déu sap quines malifetes i que ens feien passar per ^{tan} africans com els camells que cavalcaven, i com els fusells que dispararen "corrent la pólvora". Aquesta visita féu ~~el~~ que me n'adonara ~~de~~ que València era mora en temps de l'esplèndor dels banys de l'Almirall; quan fou establít el popular Tribunal de les Aigües, únic al món; quan foren acabades les séquies del rec, aquestes meravelloses artèries rebedores de l'aigua que fan rica i famosa la nostra incomparable horta; quan la ibèrica nissaga dels valencians adoradors del Corà es proclamaren lliures, en República Valenciana. Aquella per a mi inesperada visita dels marrocs (?) em féu adonar ~~de~~ que la nostra música, la clàssica, és mora ; ~~de~~ que la guitarra és mora també i que ho és la traca, que té esclafits de revolta popular; la mascletà, la cordà i les coctades, tot ço que té una sabor a lo Masaniello, a lo Segadors i a lo Palleter. Veient allò que volia dir-se la festa major de la fira de juliol, me n'adoní també que el mo cador del cap dels nostres llauradors, els saragüells i l'as sassí i defensor trabuc de boca de campana —espindarga retallada pel temps— eren tan alarbs com les arracades de les

nostres gentils i benaimades llauradores, flors enamoradores, fill del jardí d'esmeragda de l'horta de les barraques. I llavors diguí aquestes paraules rimades sortides de la lira del meu cor, tot recdant la foguera que l'envilit Ruíz Díaz de Vivar, el Cid, féu encendre al mig la plaça per cremar al Cadí Ahmed amb la ~~intenció~~ intenció de bre on eren els tresors del Rei Iahia per guarnir acàs amb ells testa de Na Gimena la Incendiària, o pagar a les mesnades que pel tí seguien a tan covard cavaller al qual ~~emponne~~ ^{emponne} Déu en el f sempitern. I les paraules comencen amb un Plora! tan trist com veu el que llixca:

Plora!

plora molt València mora

que en mala hora

te conquerí un castellà

que tiranitzar-te va

com avui mateixa fa

l'opressora d'espanyols.

Les teues belles sultanes

els vols

han aixecat

a terres ~~mes~~ més llunyanes

i han deixat

per la València

d'explendència

ma amor mai prou lloat.

Enyoreu

d'Elx les palmeres

i d'Almassora el Palau.

Ploreu

dels tarongers lesx primeres

flors que tant vos plau.

Plora!

plora molt València mora

mes labora perquè a l'hora

de reconquesta

vinga amb esta
 un formós deslliurament.
 Labora
 l'hora
 del ressorgiment!

IV
 IV 37 Aprés va ~~esdevenir~~ ^{esdevenir} que ~~la~~ ^{el} corrent catalanista encapçalat amb el ferreny nom de Solidaritat Catalana i capguiat per aquells patriotes que s'anomenaren Prat de la Riba i Salmeron, i quines ànimes són a l'ambient de Catalunya per una d'aquestes estranyes paraules conjurants de l'espèritual Allan Kardec, vessant-se a la nostra terra, sembraren a l'entorn dels nobles barons valencianistes, la llavor ~~nacionalista~~ nacionalista valenciana, si bé del famós i ridícul abraç d'En Soriano i En Simó al Paranimf de la Universitat no resta més que unes despulles ideològiques tan pobres com l'esperit valencianesc d'aquells que es feien anomenar quefes de partit, al que durien poc a poquet al terreny on creix el Vixca València Lliure!

De les belles paraules que els oradors allí pronunciaren; dels patriòtics escrits que em feren present amb el fascicle "Catalunya a València" on campegen Maragall, Martí i Julià, Jaume Carner, Alomar, D'Abadal i Moliné i Brasés, isqué ~~meu~~ motlletjat ^{el} meu esperit i purificat al crissol del verb. Llavors, vegí que els ^{catalans} ~~catalanistes~~ són germans nostres i ~~vaig~~ vaig dir açò que pose a continuació i que comença Vostres braços:

Vostres braços, bons germans!
 ens obriu acollidors
 i éns mostreu vostres amors
 tot dient delers i afanys.
 Feu la guerra al Centralisme
 defensant lo patri bres
 i ens dieu açò que n'és
 l'enlairat Nacionalisme.
 Benvinguts a aquesta terra!
 Vostre seny farà ressò
 aquí baix i allà a la serra
 i l'esperit que jau dormit
 aixecant-se de debò
 serà al temps fort adalid.

V

I ja dintre de l'any 1908 es va alçar una potent veu dintre societats valencianes, la qual aplegà als meus pobres oïts i s'adinsà pel cervell al cor, fent-lo tremar d'una venturosa joia pancatalanista, ço que era desconegut per mi, puix ho havia obert ~~els~~ ulls a la història fora de la castellana que a l'escola m'ensenyaren, ~~sempre~~ = dient-me no sé amb quin malastruc intent, ~~de~~ què els fets que allí es narraven eren els de més relleu a la Ibèria. El màgic tanyedor de la lira valenciana, aquest que ha dit en perfectes rimes noucentistes = l'"Himne en Llaor de la Pàtria Futura", aquest gran patriota perseguit de la injusta justícia de l'atàvic Centralisme, monstre de tantes ~~ni~~ goles com vicis s'aturen a sa lletjor, aquest valentíssim soldat de la Pàtria Miquel Duran i Tortajada, digué: "Jo, valencià ena morat del llenguatge de València, afirmo que el meu idioma és el català. Jo, valencià, naixcut a València, afirmo que la meua pàtria és Catalunya". I així com aquestes paraules atemoritzaren als valencians que no obstant anomenar-se aimadors de les glòries valencianes militaven als partits polítics madrilenys, a mi em feren campió dels = meus ideals, adveniment que espere "lloant la Terra, la sang, la fe en l'avenir i la memòria del passat", El poeta tingué que sortir a més assaonades terres i en aquesta deixà l'arrel de l'arbre ideològic que va cfeixent i florint sempre avant, dret al món.

Per aquell mateix temps vaig sebre del nacionalisme Basc i del Gallec, i del florèixer de l'Aragó i de la Castella esmortuïda i erma; per Almirall i per Sabino vaig formar un cos polític de la Ibèria, però no un cos espiritual car sé que d'un esperit propi naix una voluntat pròpia i d'una voluntat pròpia naix un govern propi; i així és com nosaltres hem de governar-^{nos}~~se~~; com ho han ~~de~~ fer els = gallecs-portuguesos, els bascs i els castellans, puix diferents esperits han de ^{tenir} tindre diferents règims, com diu el federalisme d'En = Prat de la Riba, aquell gran home mort ans d'assolir la nostra sobirania nacional. I Llavors ~~fo~~ quan adonant-se ja de les ideologies = nacionalistes del terror limitat per la França i els mars —si bé = cal advertir que en cap hora deslliguem el Rosselló i Mallorca de la nostra germanor, ans al contrari, ens considerem tots uns com profetitzà que serem el geni incomparable de Maragall; llavors, dic, diguí el Clam a les Races de la Ibèria que tant ^{em} ~~me~~ plau avui d'haver-lo concebut:

Raça de Vinatea i Casanova
 i de Llull el ferreny de cos i esprit!
 alça ta forta veu, alça ton crit
 i porta a tot arreu la Bona Nova.
 Raça de Camoens i de Maria²
 la de llengua de flaires de tendror!
 enfonsa adintre el pit esta llavor
 de franca i d'integral federalia.
 Raça de l'Aragó forta com roure!
 aporta ta fervor, ton cor, ton seny.
 Raça cim de la bella llengua Euskara!
 reclama dret i furs, reclama'ls ara.
 Raça de la Castella, ja et pots moure!...
 Vine als braços germans; vane... i estreny!

n.2
 VI.- Aprés que diguí jo aquesta rima, com vullga que un dels pocs
 que la conegueren me preguntà~~ren~~ (~~esab~~) ço que volia dir, vaig res-
 pondre que l'ideal nacionalista valencià no es detura a l'haure =
 la llibertat de València, sinó que té per norma el constituir-se =
 amb Catalunya, Rosselló i Mallorques, és a dir, l'antic solar de
 nostra única llengua, una unió política i espiritual ferma, puix
 les nissagues ètniques són unes. I així com a la Confederació Ca-
 talano-Aragonesa vàrem prendre part ingressant a d'ella i fórem =
 grans i conquerírem terres en la llunyania i dàrem sàvies lleis =
 al món i els nostres literats rebien els immarcibles llorers de =
 la immortalitat i el poble aconseguia reivindicacions socials, a-
 vançant-se nostra València a tot moviment de menestralia, concedin-
 ço necessari al desenrotll de cadascuna classe i cadascun ordre
 o braç, així mateix volem ésser lliures amb una franca federalia
 de tots els pobles de la Ibèria, mantenint cadascun lo propi: =
 llengua, dret, costums, cultura i tot ço que els savis saben dir =
 ne i que constituïx el jo de cada nació; que així com viuen =
 els cantons suïssos i els estats units de la Nord-Amèrica és lo
 menys a què es pot aspirar dintre els estats espanyols, si es vol
 ésser fort i viril i potent com cal que sia hom, en relació al =
 geni de cadascun estat ibèric.

No obstant dir jo aquestes paraules a l'amic, li restava una confusió que no vaig ^{tenir} ~~tenir~~ més remei que explicar, i que es perfilaven (sic) a l'indret d'aquell vers que diu: Raça de Castella, ja et pots moure!

Sí, vaig dir-li; que com hi ha en nostre odi arralat al cor per les malvestats que ens han fet a tota hora, que és imprudent dirigir-ho a Castella, car aquest poble també té sobre d'ell l'urpa Centralista que no ^{el deixa} ~~la deixa~~ sorollar ~~direct~~ al món. Però... o! amic beníssim i futur nacionalista pancatalà; tinc de dir que Castella no patix del mal d'idioma; vull dir, que al poble castellà és d'ús legal la llengua castellana i que d'ella fruïx tot ço que nosaltres sofrim de no veure expandida dintre totes les manifestacions de la vida, aquesta estrénua llengua catalana en ^{la seva} ~~la seva~~ variant de València; i que Castella, la nostra germana, s'és tornada gelosa germanastra al consentir l'imperialisme inhumà que arrosseguem els espanyols no castellans. Ella i solament ella és la causa del ^{de} ~~de~~ candiment nostre, puix comença quan la Castella personificant ^{la seva} ~~la seva~~ raça en l'Elisabet, la motejada Regina Catòlica, es posava per sobre la Corona d'Aragó personificada en Ferran, ^{el} ~~el~~ seu marit. I així fou l'esperit castellà: prohibí a tot individu de la Confederació = cap transacció amb l'Amèrica, baix pena de la vida. I dit sia per desfer una mentida castellana: Cristòfol Colom no féu el viatge = d'exploració per l'apoi sortit de les alaixes de la mecenas Regina Elisabet; sinó que per molt al contrari, les tres naus del descobriment foren vestides i avituallades en ben bona part per la Corona d'Aragó com Santàngel ens diria, de viure. Per ço que Castella = ha fet i ha consentit ~~que~~ ^{que} es féra contra nostra vida, per ço = diem d'ella que és un poble botxí i dolent a força d'ésser dormit, i que deu despertar i moure's si no vol morir arrossegant-se per sempre lluny del mar; és a dir, lluny de tota vitalitat.

La tan enraonívola conversa del vespre encar es perllongà una estona més durant la qual vaig dir ço que és Pàtria, ço que és Fe i ço que és Amor, car mon caríssim amic havia llegit quelques vegades ~~aquestos~~ ^{aquests} mots i no en tenia ni xic d'idea, com ell mateix ho confessà, sobretot dels dos mots darrers del trilema que

els valencianistes canten per lloar els nostres ideals. I llavors les paraules rimades formaren aquest Llau, tot declarant ^{so} ~~so~~ que = sóc:

Jo sóc un valencianista
 dels que ho són de tot bon cor
 i cante tanyent ma lira
 la Pàtria, la Fe i l'Amor.
 - La Pàtria és la nostra terra
 nostre cel i nostra mar.
 Per la Pàtria farem guerra
 als que ens la vullguen robar.
 - La Fe és nostra llumenera
 i amb ella lo triomf haurem.
 Per la Fe, la nova era
 de València assolirem.
 - L'Amor és deler magnànim
 que naix a ~~diu~~ dins nostre cor.
 Sens l'Amor jauria exànim
 nostre ideal redemptor.
 Cantem tots, valencianistes,
 la Pàtria, la Fe i l'Amor!

VII

~~VII~~.- Com es pot veure, aquí ja dic jo que els secrets de la lira són amb mi i que ja escric versos, en aquesta part de la vida nova. El prec que allà a la meua edat primera vaig fer a la Nostra Senyora la Mare Poesia Valenciana, és atés i des de l'Olimp m'ha segut donada la gràcia de ~~fer~~ poder fer rimes en llaor de la Terra. Quan aplegue aquí, sóc rebut amb ^{els} ~~les~~ braços oberts pel Mestre de la Gaia Sciència l'inquiet Josep Ma Bayarri qui teixia a les vores aquell Foc i flama de grata recordança i a l'entorn de la qual s'escalfaven Francesc Caballero, Francesc Puig-Espert, = Pasqual Asins, Bernat Ortín, cavallers tots aguerrits i valents = que, amb la llança de la joventut, guanyaven batalles dintre la literatura nacional. I succeí que en una de les converses tretes al saborejar la "Festa de la Quintilla" --o Quinteta-- "Valenciana", ver esclat de poesia nostra, en la qual alabàvem com cal que sia alabada i lloada i beneïda nostra dolça i estrénua ~~la~~ llengua, re

bérem la clara visió de la llengua del poble malmesa i quasi anorreada pel temps i el decandiment de l'esperit popular i la castellanització portada a efecte un dia des del Centre; rebérem, i potser fóra jo tot sol puix era llavors novell receptor de realitats de ca nostra, la flagel.lant mostra d'incultura = que inclou la frase repetida per valencians que diuen parlen la llengua castellana arraconant la vernal, per ésser aquella més = fina, més aristocràtica. O sarcasme! La llengua castellana més fina que la valenciana, quan de la nostra és dit que és més = dolça que la mel?

La llengua castellana més fina que la valenciana quan els savis Schädel, alemany; Dr. Comson, belga i Dr. Persopulos, grec confessen després d'oír parlar-la que és aspra, seca i massa metàlica i anyadix el Dr. Persopulos que li sembla turc? La llengua castellana més fina que la valenciana quan aquesta és més musical? O, amics, diguí llavors; un argument per desfer la inculta frase. I tot seguit diguí açò que no ningú negarà:

Si tota melodia és escrita amb ^{els} ~~les~~ set sons do, re, mi, fa, sol, la i si; i si per haure més harmonia són buscats sonits intermitjos que es representen amb les mateixes notes atacades pels bemolls i els sostinguts, perquè a més sons més combinacions i més música pot haver, també més harmonia hi haurà a nostra llengua que a la castellana, perquè les cinc octaves de l'escala del llenguatge humà estan representades ^{pels} ~~per~~ ~~els~~ sons següents : i, e, a, o, u i el castellà no en té d'altres sons i el nostre /idioma/ sí que en té, de sons intermitjos --tres tipus de vocals més, intermedis als cinc d'altres llengües i que podem disposar-los així:

i			
e			è
a			à
o			ò
u			

Així ^{doncs} ~~puix~~, tot el que diga que l'idioma de Castella du al seu si més finor que l'idioma nostre, ment per incultura o ens la menyspreja conscientment, ço és vilment i per lo tant li envie el meu anatema. I així mateix el rebrà el que diga que el castellà és més aristocràtic que el valencià = puix aquest també el parlaren cavallers, prínceps i reis, = bisbes, cardenals, papes, sants i teòlegs; i científics; i filòsofs; pintors, escultors; poetes com Ausias March i pro sistes com Martorell l'escriptor d'aquell famós llibre de = cavalleria Tirant lo Blanc; L'únic que no s'embeugué el cervell al símbol de Castella Don Quixot de la Manxa; és a dir, que parlaren i parlen valencià tota la gamma de nobles barons entre el~~s~~ el poble, que no rónegament està la noblesa a la sang blava, sinó que és als sentiments. Sí que ho és, sí, de fina i aristocràtica. I si no ho fóra, també l'estimaria com l'estima el poeta López-Picó, que diu: l'estimo, perquè sí, perquè és la meva.

I com es vullga que trobí dos grups, l'un per alabar = la meua llengua i l'altre per ~~menysprear-la~~ menysprear-la, di guí llavors aquest Díptic sortit del sentiment i de la voluntat:

I

A tu que has menyspreat el valencià
t'envie el meu insult més Verinós:
Ton seny, que sia amb tu seny dolorós,
ta llengua, que no parle més que en va.
A tu que has menyspreat la meua Casa
t'envie el meu insult: que los teus fills,
traïdors te sien sempre; i que els ~~perills~~ perills
perduren en les races de ta raça.
A tu que has menyspreat mon patri Bres,
a tu que has menyspreat mon ideal
t'envie el meu insult i vilipendi,
per veure si amb l'insult te faig prou mal:
Vullguera que el teu cos, en un incendi
se féra fum, i brassa i cendra i res...

II

A tu que has alabat el valencià
t'envie el meu adéu! més amorós:
Ton seny que sia amb tu seny abundós
ta parla, a meravella pronuncià.

A tu que has alabat la meua Casa
t'envie el meu adéu! Que los teus fills
bons fills sien per sempre i que els ~~pre~~fills
s'aparten de les races de ta raça.

A tu que has alabat lo meu Bressol
a tu que has alabat mon ideal
t'envie el meu adéu! de germanor
per veure si amb adéu! tan fraterhal
reps tu dintre ~~yon~~ cor la meua amor
que és gran, tan gran com és lo bes del sol.

VIII

~~VIII~~ - Un matí em despertà un gran soroll i una música. Al des-
cloure els ulls restí pensatiu una estoneta, a què vindria a--
quell ^{joir} de veïnat i de sobte exclamí: Dinou de març; Sant
Josep, és. València és engalanada amb les Falles. I llevant-me ,
comencí a reflexionar sobre el caràcter valencià representat a
les fogueres artístiques i d'humor. I àdhuc, sobte l'origen.

Ja no són les falles d'avui les nostres falles; i pot ésser =
tampoc ho foren les de mitja centúria enrere, car si bé l'un his-
toriaire declara que provenen dels alàrbs que encenien grans fo-
gueres per solemnitzar llurs festivitats, l'altre diu que pel se-
gle XVI es cremaven uns ninots que anomenaven Pablos i que des-
prés ^{fora} fou posat, sobre l'estora vella i la cadira trencà (sic); hi
ha qui afirma que al seu començ la falla era divefsió pròpia de
xics, els quals, amontonant trastos vells, posaven damunt un ni
not; no manquen els que saben de bona tinta que la falla ve de =
la crema de l'estai , o pagès, o pélmodos que els fusters aprofí-
taven durant les vetlles del treball; el d'ací diu si vindrà a

questa costum de les fogueres que necessàriament s'encendrien per fer el ball de les festes dedicades a tal o qual sant patró i que a València s'encenien precisament per Sant Josep; el d'allà declara que la falla al seu origen era un auto de fe, = en el que es cremava un ninot, representació de Mahoma, i que = el ~~poble~~ poble fervent dia: A la foguera el sancarró! i fins hi ha que diu ~~que~~ si serà la transformació dels *senyals de guerra* que per mig de fogueres es farien

els moros, com avui mateixa es fan al Marroc. Però el gran sa vi Joaquín Costa diu que la falla ve de les fogueres que feien els celtíbers; el nostre Cebrian Mezquita ens diu que "esta = tan natural com antiga i molt festiva costum" és "des dels = temps originaris i fabulosos de la Història" de nostra Penínsu la; i el també nostre Sanchis Sivera dalt "Pensat i Fet" any 1920 diu que la falla té origen ibèric dut ací pels nostres = progenitoss, de l'Egipte i fa una semblança atinadíssima d'una festa religiosa i mitològica.

Ço que diu l'historiaire escau ja dintre la meua creença: jo crec és costum ibere i per lo tant manca de tota agre--dolça sabor.

Que dir açò és dir molt? ^{Dans,} ~~Puix~~ acàs no és dit als quatre vents que la llengua valenciana és ibera, així com ho demostren les toponímies? Acàs les pintures rupestres de Tirig i Morella la Vella i Aiora no són mostra d'un art ben valencià? Acàs la formosa Dama d'Elx i les arracades de Xàbia ~~no~~ parlen d'una escultura i d'una ciselleria valencianes? Acàs els vasos pin tats, les tombes funeràries, les olles no diuen d'unes indús--tries floreixents? I les monedes, i les armes des del sílex = fins la falcata i les ~~armes~~ cuirasses, i la molinaria, no són pro ves d'un passat no tan fabulós ni tan prehistòric com es creu, d'un passat que té un caient ben valencià?

De religió quelques coses sabem. I no feien fogueres els ibers —pires funeràries? Heus ací un inici de la falla de Sant Josep, de les fogueres a Sant Antoni, a Sant Joan i vetlla de = la Santa Creu. A més; no cap estació prehistòrica vivia isolada; és a dir, sense comunicació directa i constant amb les altres. S'ha vist que l'una estació veia a l'altra i una foguera que cre mara nit i dia, era el signe de vida; i així, l'iber d'Andalusia es comunicava al mode que avui fan els rifenys al Marroc, amb =

els ibers dels Pirineus.

Quin origen més gran no té la falla! Però aquí que tot ho volen fer de tabalet i dolçaina, com si la raça no fora seriosa; diuen molt doctes que uns fusters ben avinguts = amb la xàquera i l'alcofoll inventaren la falla!!

Iberisme, iberisme!

No veien a les esglésies i a les ermites els ex-vots = de cera i fusta i pintures que representen miracles? Algú dirà que çò és invenció de beata. Puix bé; les tombes de = nostra prehistòria són plenes ~~d'ex-vots~~ d'ex-vots de cera i de fusta. I els escapularis i les mèdalles invenció de = fusters o sabaters? O! Els ibers ja es penjaven al coll = els amulets.

Com dir que l'origen de les falles no és d'època re- = cent? Ja ho demostraran els savis al temps de demostrar = que el valencià, llengua vernàcula, és iber.

I acabí de vestir-me. Al sortir al carrer vaig visitar unes falles i l'angoixa animà el cor meu.

Falles d'art! A l'una cremarien València, a l'altra En Salvador Giner; la més enllanera En Teodor Llorente! On esteu, oh falles valencianes! les d'ironia, punyents, patri- = òtiques?...

Per la vesprada tota València era al carrer per veure les falles. La multitud recorria la Ciutat. A l'hora de la crema, aquella mateixa multitud cridava entusiastament i forta: ~~Foc~~ Foc, foc! I jo pensava que el dia de Sant Josep i a l'hora de la crema es darà el crit de Foc ~~patriòtic~~ ~~patriòtic~~ ~~patriòtic~~ patriotament i la mateixa llum de les falles = aprofitarà per a llegir, les tropes nacionals, el ban de la independència que termine: Vixca València Lliure!

I llavors, mentre al cel pujaven les guspies entre = les espirals de fum, vaig dir aquesta crida que comença La Pàtria... i que repetiré el dia que hi haurà cas:

La Pàtria perilla
 i hi ha que salvar-la
 per *més que a la guerra*
 tinguem que acudir.
 Prenguem tots les armes,
 besem la Senyera,
 jurem defensar-la
 matant o morint.
 Anem a la lluita
 viril i sagnanta!
 El foc de les falles
 serà el crit de Foc!
 No res ens ature
 guerrers de la Pàtria!
 Morir per València
 és viure en la Mort!

IX

IX.- I la "Joventut Valencianista" edità un setmanari nacio-
 nalista titulat "Pàtria Nova" on Eduard Martínez Ferrando i =
 Marià Ferrandis Agulló dirigien l'editorial i seriosos i pre-
 gons sembraven ideals i eren guia. Allí, a les retxes de la
 publicació, sentí quallar-se la meua fé; des de llavors, tot =
 ho done per la Pàtria, que és Mare única.

I demanant entrar al Cenacle, les portes me foren ober-
 tes i llança en mà, sense escut ni cuirassa, batalla i labore.
 Adeprenguí a enlairar i lloar els dies venturosos de la His-
 tòria —aquests que seran festa nacional— i vaig ~~deprenguí~~ de
 prendre a odiar els dies en què ens posen ferros i ens flagel-
 len. I així, odiant el 29 de juny, he odiat Felip V; i quan =
 "La Veu de la Plana" valencianisca i nacionalista ens deia =
 setmanalment del nostre ésser, diguí aquesta Maledicció tot
 tremant d'ira, amb un esclat del cor:

Maleït sia el Borbó
que es nomenà Felip Quint
rei que ens robà nostres furs.

Maleït!

Maleït qui nostra llengua
amb un decret prohibí
i ens guerrejà ~~per~~^{per} matar-nos.

Maleït!

Maleït mil voltes sia
el de Xàtiva assassí
que manà botar-la foc.

Maleït!

Maleït el de la frase
de "gentes de mal vivir"
dirigida als valencians.

Maleït.

Maleït sia per sempre
l'estranger rei i botxí
lladre d'un ~~cebre~~^{cebre} i dels furs
de la Pàtria, Felip Quint.

Maleït!

Maleït!

1 cebre

X

X. - Succeí que la "Joventut Valencianista" havia fet re-
dreçar la torpe actitud de "Lo Rat-Penat" que de temps no
sentia la valenciania més que a la ~~ca~~ calor d'un Regiona-
lismo bien entendido. Tan és ver ço que dic, que els jovàn
cells plenaren llavors tota València d'uns pasquins massa =
diminuts en els que es llegia Parleu Valencià i, com no po-
dia menys de succeir, aplegaren a dintre el casal on s'aimen
les glòries valencianes; i allí a la porta de la Secretaria
fou apegada aquesta papereta: Parleu Valencià si us =
plau puix ja a molts socis no els plaïa sinó parlar ~~en~~ la
llengua d'En Quixot.

Redreçada que fou, es romperen els motlles de la poe-
sia floralesca i una ventada de renovació embaumà el premi
d'honor i cortesia, recollint-los l'abans indefensat i sem-
pre viril i potent poeta Duran i Tortajada.

Però els timoners no pogueren resistir força, ~~era~~ front la galeria centralista que aparegué l'any 1915, i per substituir a En Mella que s'excusà per ^{tenir} tindre que celebrar aquell mateix dia, les seues noces, fou cridat un obscur senyor Estrada, que la nit dels Jocs Florals oí la més atuïdora xiuladissa al Teatre Principal ~~mai~~ mai s'ha estat feta i que no terminà fins que la policia s'endugué a Govern Civil els joves nacionalistes. Cal fer avinent, que la protesta i el clam atronador que féiem ~~estudia~~ tot dient que parle en valencià! no era per ell, pobre senyor, puix el desgraciat era tan a fora d'aquella mena de parany que se li havia parat, que parla que parlaràs ens féu la prometença de que els seus fills adependrien nostra llengua, per saborejar les alades rimes d'En Teodor Llorente. La protesta fou per al batlle de la Ciutat i per als polítics que anomenant-se regionalistes del "Rat", havien parlamentat amb els cacics de Madrid per tirar i desfer i anorrear la llavor que el pregon Ignasi Iglésias ens havia deixat, al solc de la joventut.

I al sortir aquella nit del Teatre, fent via a casa, diguí aquests versos mentre a la bolxaca vibrava encara, tot joiós, el xiulet. ~~En~~ I els versos que comencen Forasters, no mai, són aquests que van tot seguit: ¹³

Forasters, no mai volem
per dirigir nostra casa
que el foc que abrusse la raça
nosaltres sols l'encendrem.
D'enemics, enganys haurem;
amb ells no hem de fer lligassa
ni anirem junts una passa
ni les mans s'estrenyerem.
A ca nostra, parle el nostre
de Pàtria, de Fe i d'Amor,
i parle fort, alt lo rostre.

que

n. 3

Forasters, no mai per guia;
 d'ells no admetrem ni el llor.
 Tot nostre! Valenciana!!

Aprés fonc establert a Benassal per regentar una escola oficial . Trobí de bell nou ço que és tan deficient a Espanya: l'ensenyança.

El xic de València ve obligat a rebre tot coneixement en =
 llehgua exòtica. Clar és que pensant i parlant en valencià i re =
 bent el coneixement de les disciplines en castellà, el xic es tro =
 ba fora de l'ambient on creix i ha de viure. Per aquesta virtut =
 s'aspira a una sola comunió d'ideals espanyolistes (?) que no =
 s'assoleix mai; i el mestre, i els deixebles i fins l'Estat ~~abata~~
 llen contra l'analfabetisme i aquest sura una i altra anyada, fer =
 reny i musculós, abraonat a València. O remei publicat i explicat
 i predicat! quan vindràs per restaurar nostra casa, nostre seny ,
 nostra personalitat?

I el remei és senzill. Obtenir l'ensenyança valenciana ín =
 tegra, rònega. Solsment ~~amb~~ amb aquesta obligació justa de refor =
 mar l'organització escolar de les primeres lletres i de les ~~sego~~
 nes també, haurem València gran, ennoblida, forta, digna de parió
 amb les nacions del món. I mentre, l'educador que vaja motllurant
~~la~~ la infantesa i que diga, com jo he dit Als meus deixebles , o =
 brint els braços i rebent-los amorosidament:

Vingueu a mi, vingueu deixebles
 deixeu estar córrer l'andola;
 vostres cervells, avui són febles;
 jo sóc lo mestre de l'escola.
 Vingueu a mi per a que us diga
 la bona senda o caminal
 que heu de mampendre perquè siga
 la vostra vida lluny dé mal.
 Jo us donaré lliçons de ciència,
 d'art, i d'amor envers València
 que és Pàtria avui ben dolorida.
 Jo ~~us~~ us plenaré de patriotisme
 i dareu signes de civisme
 fent per alçar-la a nova vida.

XII

XII.- Ja en aquests últims anys de la Vida Nova sóc trobat front a una nova publicació setmanal aragonesista titulada "El Ebro", periòdic que enlairant l'escut de les quatre barres sagnants de la Confederació surt al camp per batallar contra el Centralisme atàvic, acèfal, estàtic i morent i fent cridòria de l'alt sentit noucentista, brandeix amb forta mà ço que és l'estètica varietat nacionalista de la Ibèria: l'Aragó Lliure.

Cal remarcar que la joventut aragonesista no mira amb rezel nostre natural pancatalanisme, sinó que de la mà, tots junts --I Maragall profeta ho és ja en veritat-- forcegem per conseguir nostres ~~propis~~ propis ideals d'engrandiment. Com la Castella, = no sent l'Aragó el mal d'idioma, però són prou dolents els altres mals comunals a tots, per ofegar i fer perir. Mes la joventut = prevé, desemboira i arremet contra l'enemic assolix victòries. I és a Terol on es declaren rebels i equànims; i a Osca, i a Sabagossa; i a Barcelona i a València naixen joventuts potents d'aragonesos de caràcter que s'agrupen que es forneixen i enlairen llampant i bell l'escut de les quatre barres.

Tot llegint "El Ebro" --quin nom ~~és~~ més grat, més iber-- fiu aquest salut i clam que comença Joventuts enviant un ferm a braç de germanor:

Joventuts valeroses d'Aragó
que lluiteu pel mateix ideal patri
sou vosaltres columnes per a l'atri
del casal sacrosant de la nació.
La bandera barrada ~~ha~~ haveu alçat
cridant fort perquè Vixca Aragó Lliure!
Vostres ànsies són justes per a viure
la per sempre ~~virtut~~ virtut de llibertat.
No atureu vostra empresa recta i santa
perquè el poble dels furs la glòria canta
entre vítols de joia i germanor.
Emuleu lo lluitar de l'Agustina
mostra dama i espill, vostra heroïna...
Per la sang, per la raça d'Aragó!

XIII

XIII.- Remember

Una vegada més la gloriosa diada del 9 d'octubre passava per ma vida. El cel era tot blau. Al cor es sorollava la = festa nacional i a un bell jardí de la Ciutat es dirígien = nostres passes.

Lo nostre Rei En Jaume el Conqueridor Magnànim, equestre, rebia records dels valencianistes, i de llorer i de flors i de versos eren les estrofes que rimaven amb la joventut i vi rilitat dels que portadors de la Senyera, s'aplegaven al seu voltant, "per radiar l'esprit dins lo patri tabernacle". La jornada fou per a mi d'un caient ~~tot~~ de tal p̄estigi que en aplegar Vicent Tomàs i Martí i esbrinar-li que era portador d'una fulla valencianesca, arrebatant-li-la d'un bell en sec un gruixut nombre de la ~~seu~~ sembradora fulla, em posí a repartir-la amb fervorosa unció. I d'aquest mode obrava públi cament la penya que porta el nom "Drac Alat" i quins membres obren secretament amb dèria d'apòstols.

Aprés restí emocionat a l'esclat d'oracions que es pronun ciaren, sota el poder de l'Esperit del Rei. I quan Asins el pulcre ens digué que els partits polítics valencians són els que deuen estatjar-se als plecs de nostra senyera barrada...

(Així com el diable fuig al signe de la creu, així al = florir als llavis del patriota el nom de la Senyera fugí = l'esperit centralista del lloc. I vermell, un regidor de la Ciutat, feia cor endins un mea culpa d'expiació.)

... llavors el meu cor s'encengué en flama i d'ell s'ir radià un furent desig de v̄torejar l'equanimitat de l'Asins el pulcre.

I en aquella diada es féu present la part de nostra his tòria que diu la conquesta de València i ~~la~~ l'entrada del = Rei a la Ciutat el 9 d'octubre de l'any 1238; i per la meua memòria passa --com si fos jo un dels almogàvers que a la = conquesta vingueren-- la sortida del Puig, la possessió de Russafa, l'assalt a la murada de la capitalitat i ~~l'entrada~~ = l'entrda del Rei que plorós de joia besava la terra que era el més valió floró de ^{la seua} ~~llur~~ corona.

X

I travessant la Ciutat tot cridant Vixca València Lliure! vegí que el poble celebrava, inconscientment pot ser, aquesta jornada sacratíssima i bella. El poble s'ofreha mútuament i sobretot els ~~x~~promesos, el mocador tot ple d'ensucrats on no manquen —impossible!— els tronaors i les piuletes, ço que representa les municions que els conqueridors llençaven sobre les hosts de Zeian.

Oh! poble que encara no ^{ets}eres adonat de les grandesses de la Pàtria no obstant fruir-les i gravar-les a la vida fent-les costums que ningú pot arrencar! Oh! poble; un altre llibre faré per glossar ço que hassegut, és i serà gran i de profit per a tu, i amb ell hauràs norma i guia per a ésser en no llunyà esdevenidor, lliure. Cerca'l en les hores de la meua existència que el tindràs a les mans per passar-lo al cor.

I après que diguí açò, esguardant ~~l'efígie~~ l'efígie = del Rei fiu aquest Prec que comença Magnànim Senyor:

Magnànim Senyor que a esta terra
vingueres per dar-nos els furs
i feres posar dalt dels murs
d'aquesta Ciutat, de la guerra
l'Ensenya barrada i gloriosa,
mil voltes valenta i triomfal.
Senyor, diada solemnial
és ~~avui~~ 'vui. Per això tremolosa
ma veu us demana amb deler
que feu, des la tomba sabrada
on guarda repòs vostre ser,
que sia a València tornada
la gran llibertat que robada
va ser per un bord estranger.

XIII ~~XIV~~

~~XIV~~.- I d'un verí s'inundà la meua ànima, efecte d'una crisi d'amor patri. Encar avui hom no podria explicar lògicament = quina fóra la causa. Cert és que tot~~s~~ aquestes sanes manifestacions de valenciania eren esfumades a l'ambient d'una part d'esperits forans que arrelats aquí, ens duen modes, costums, paraules, tipus: exotisme! Rònegament veia jo que els habitants de les serralades curen de no admetre lo estranger. I no obstant, per tota part veia ~~en~~ ^{em}enemics; i per tots els indrets esbrinava espigues de forana llavor que creix al costat de les espigues nostres, ben de casa. I aquesta crisi d'amor patri ~~me~~ féu entonar un Himne que he cantat ja milers de voltes, sempre que la crisi és amb mi. L'Himne lloant la falç és d'aquesta = faisó:

Si és la falç qui talla espigues
ja tinc ganes de segar
les espigues forasteres
que han medrat al meu bancal.

Vixca la falç!

Sol ixent! Companys de sega;
acudiu tots junts al tall
cara a terra i braç a l'aire
i a la mà forta la falç.

Vixca la falç!

Sega a pressa, no et detingues
que és rastoble el blat que jau;
sega a pressa no aponente
i ens socarre falç en mà

Vixca la falç!

Segadors! quan caiga a terra
 tot lo blat que hem de segar
 cridarem davant la Història
 sens neguit lo nostre llau:

Glòria la falç!

Vixca la falç!

XV
~~XV~~.- Car ~~XXXX~~ aquest Himne és d'un simbolisme que pot ésser mal comprés per ~~XXXXXX~~ uns, creient-lo massa innocent, i = per altres d'una exaltació ratllant en l'espartaquisme polític, que rima amb el foc i la sang, me veig obligat a l'anàlisi = dels conceptes i a amostrar-los al que açò té llegit, perquè no diga hi ha, dintre aquest ideari de Vida Nova, un vel que cobreix infectes propagandes.

Falç.- Vol dir ~~xxx~~ cultura; l'arma de la qual devem fer ús a l'escola, al periòdic, al llibre, a la càtedra. Essent el na cionalisme un problema de cultura, amb aquesta falç assolirem la llibertat.

Espigues.- Anomenem espigues a l'esperit, i cultura, i impe rialisme, i idioma, i costums, i persones per a empleus i empleus per a persones.

Segar.- Diem segar a l'acte de protesta ciutadan~~xxxx~~ contra les espigues; l'acte de llençar fora ~~de~~ la Pàtria, les espigues.

Medrar.- És viure, créixer, engordar a ca~~me~~ nostra i a expen ses de nostra saba,

Bancal.- Diem bancal, a la Pàtria Valenciana.

Sol ixent.- Aquesta frase simbolitza l'actual renaiximent patri.

Tall.- ~~Es~~ Ço vol dir valencianisme. Lloc on verament es treballa per segar espigues.

Cara a terra.- Vol dir que la feina s'ha de fer pensant,

aimant, mirant València.

Braç a l'aire.- Indica que no obstant tenir el cor en la Pàtria, els ideals són d'humanisme. Treballem per la = pau del món; perquè sia estètic: sense dominats, ni domi- nadors.

Rastoble.- Diem que la sega és de rastoble, perquè no és aquesta l'única vegada que València clama per ésser = lliure.

Aponentar.- Significa la pressió, l'interés del Cen- tralisme en no perdre aquesta terra que domina. La valor és rònega; tot lo que ell perdria significa el nostre = guany. Per ço, perquè ha de perdre no vol que nosaltres = siam lliures.

Socarrar.- Aquest verb és símbol de guerrejar, des- truir, matar no culturalment sinó amb l'hòrrid ormeig de la modeena guerra, amb canons, aparells voladors, subma- rins; talment com és fet als estats de la conflagració = mundial.

Aquest és lo símbol. Ara, que si obrant com dit queda, no ens retornen lo nostre, llavors la revolució serà cau- sa digna.

I perquè vaja rimada aquesta punyent idea, grave en la darrera pàgina de la meua Vida Nova, l'última estrofa del Cant a la Pàtria que va haure l'Englantina d'Or a = uns Jocs Florals.

Si així no resta lliure, llavors alçant l'espasa
farem la nova gesta tornant-la a conquerir
i al Vixca nostra Pàtria!, lo ~~clam de~~ clam de forta raça
darà la deslliurança per segles a venir.

Fi

Benassal diumenge de Rams i 1920

cos $\frac{0}{9}$

Notes al text

1

Dant Allighiere, al començ de "La Vida Nova", traducció de M. de Montoliu.

2

Es fa referència aquí de la raça gallega que acaronà en son bres a Na Major Fernández da Cámara Pita --coneguda vulgarment per Maria Pita-- filla de la Ciutat de la Corunya que el 4 de maig de 1589 - matà a l'abanderat anglés en la defensa de l'abans dita Ciutat, acte que decidí la lluita a favor dels gallecs que, dit sia de pas, no comptaven amb més forces que les pròpies, abandonó inqualificable de Felip II, l'Emperador de la "Invencible".

3

Cal dir que ara el "Rat-Penat" fa vera labor valencianesca.-
1920, març.